

UDC (УДК) 342.95
JEL Classification: K 30

Франчук Василь Валерійович,

кандидат юридичних наук,
завідувач відділення міжнародної освітньої діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
e-mail: franchuk@ua.fm
ORCID ID: 0000-0001-8204-512X

Корецька-Шукєвіч Домініка,

аспірант
Львівського університету бізнесу та права
e-mail: dominika.szukiewicz@wp.pl
ORCID ID: 0000-0003-4570-0679

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ВСТАНОВЛЕНИХ ЗАКОНОМ ОБМЕЖЕНЬ ЩОДО ОДЕРЖАННЯ ПОДАРУНКІВ

Анотація. Розглянуто окремі теоретичні проблеми адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. Досліджено ознаки цього правопорушення. Визначено окремі проблеми, які надалі є в положеннях адміністративного законодавства. На підставі аналізу чинного адміністративного законодавства, а також позицій доктрини адміністративного права, сформульовано можливі варіанти вирішення окреслених проблем.

Ключові поняття: адміністративна відповідальність; законодавство про адміністративну відповідальність; правопорушення, пов'язане з корупцією; подарунок.

Franchuk Vasyl,

Candidate of Legal Science,
Head of International Educational Activities Department
Lviv State University of Internal Affairs
e-mail: franchuk@ua.fm
ORCID ID: 0000-0001-8204-512X

Korecka-Szukiewicz Dominika,

postgraduate student
Lviv University of Business and Law
e-mail: dominika.szukiewicz@wp.pl
ORCID ID: 0000-0003-4570-0679

THEORETICAL AND PRACTICAL PROBLEMS OF ADMINISTRATIVE LIABILITY FOR VIOLATION OF STATUTORY RESTRICTIONS ON RECEIVING GIFTS

Abstract. Certain theoretical problems of administrative responsibility for violation of statutory restrictions on receiving gifts were considered. The signs of this corruption-related offense have been investigated. Next features was determined as those that belong to the most significant problems related to liability for violations of statutory restrictions on receiving gifts: lack of clear definition of some concepts which are signs of the analyzed corruption-related offense; difficulty in distinguishing between concepts such as «gift» and «wrongful benefit», and therefore, in distinguishing of the composition of the offense under Art. 172⁵ CUAO and Art. 368 of the Criminal Code of Ukraine (CCU), and, accordingly, of all types of crime, the subject of which is the wrongful benefit; low level of law enforcement and judicial practice on the declared offense; existence of exceptions to the responsibility for receiving the gift, etc.

Certain problems that are still present in the provisions of the administrative legislation regarding the responsibility for violation of statutory restrictions on receiving gifts were identified. Legislative definitions of the concepts that are constructive features of the offense related to the violation of statutory restrictions on the receipt of gifts, as well as theoretical developments in this area were analyzed.

This corruption-related offence was compared with the corruption offenses provided in the Criminal Code of Ukraine. Possible options for solving certain problems have been formulated on the basis of the analysis of the current administrative legislation and positions of the doctrine of administrative law.

Common and distinctive features of separate concepts of the analyzed offense composition with the related crime offense composition were defined, which allows to define more clearly the boundary between administrative and criminal responsibility for unlawful receipt of material goods by defined subjects.

Key concepts: administrative responsibility, laws of administrative responsibility, delicts related corruption, gift.

DOI 10.32518/2617-4162-2020-1-112-119

Вступ

Одним із засобів впливу на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, є запровадження відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка.

Таке рішення законодавця, з одного боку, розширило межі антикорупційного законодавства, з іншого – певним чином ускладнило правозастосовну практику, оскільки призвело до появи проблем, пов'язаних із чітким визначенням поняття «подарунок», його розмежуванням із поняттям «неправомірна вигода», умовно виправданою межею розміру (вартості) такого подарунка, достатнього для настання відповідальності, який визначений у антикорупційному законодавстві, як видається, ситуативно та необґрунтовано. Досвід застосування положень ст. 172⁵ КУпАП, а також теоретичні напрацювання у цьому аспекті, свідчать про наявність й інших проблем, пов'язаних із змістовним наповненням цієї норми, що вказує на необхідність ґрунтовнішого теоретичного дискурсу стосовно відповідальності за порушення встановлених обмежень щодо одержання подарунка.

Дослідження вказаних проблем дасть змогу досягти гармонії між тотальним контролем за посадовими особами, з одного боку, і необхідністю подолання корупції – з іншого, оскільки одержання подарунка не завжди має незаконний характер і корупційну складову.

Загалом прагнення знизити рівень корупції до мінімально прийнятних меж не викликає заперечень, однак засоби для досягнення такої мети повинні бути зрозумілими і для потенційного корупціонера, і для представників антикорупційних правоохоронних та судових органів, які безпосередньо протидіють цьому негативному явищу.

Однак, попри достатню кількість таких заходів, які диференційовані у різних галузях права, їх якість подекуди залишає бажати кращого й, безумовно, вимагає і теоретичного обґрунтування, і відповідних законодавчих ініціатив.

На підставі зазначеного, очевидно є доцільність ґрунтовного аналізу положень ст. 172⁵ КУпАП крізь призму чинного законодавства України, а також проведених наукових досліджень доктрини адміністративного права.

Відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків присвятили свої праці такі науковці, як К. Берднікова, К. Бугайчук, О. Гладун, К. Годуєва, О. Дудоров, М. Желік, З. Загинеї, Д. Йосифович, В. Киричко, В. Мозгова, І. Ольшанецький, А. Титко, С. Рошупкін, А. Савченко, М. Хавронюк, О. Шевчук, Н. Ярмиш та ін.

Незважаючи на чималу кількість праць про відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка, деякі аспекти і надалі є дискусійними, а окремі недослідженими взагалі. Проблеми, пов'язані із розумінням змісту понять, які є ключовими у складі цього правопорушення, а також проблеми, пов'язані із співвідношенням ознак цього правопорушення з ознаками інших правопорушень і злочинів, свідчать про актуальність задекларованої теми і доцільність подальших наукових пошуків, спрямованих на подальше вдосконалення антикорупційного законодавства.

Метою статті є дослідження положень адміністративного законодавства, яке регламентує відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, визначення проблем, пов'язаних із регламентацією такої відповідальності, а також можливих способів їх вирішення.

1. Проблеми, пов'язані із розмежуванням понять «подарунок» і «неправомірна вигода»
Прийняття Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII є важливим для здійснення поетапного реформування антикорупційного законодавства. Проте, окремі новели, що з'явилися у Законі України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 7 квітня 2011 р. № 3206-VI, зокрема поло-

ження про відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, призвели до низки проблем, пов'язаних із розмежуванням понять «подарунок» і «неправомірна вигода».

Як зазначає з цього приводу В. Киричко, це обумовлено тим, що законодавець у вказаних законах розрізнив поняття «неправомірна вигода» і «подарунок» та по-різному встановив заборони щодо них, тому фактично з'явилося нове законодавче рішення стосовно відповідальності за порушення таких заборон [1, с. 91].

Окрім того, деякі автори вказують й на інші обставини цієї проблеми, зокрема зауважують на те, що на практиці встановити відмінність між подарунком і неправомірною вигодою (хабарем) доволі складно, тому питання щодо отримання і передачі подарунків публічними службовцями з метою запобігання виникненню корупційних виявів у їхній діяльності повинно бути обов'язково врегульовано на законодавчому рівні з урахуванням найконфліктніших ситуацій, що виникають у процесі реалізації державно-владних повноважень [2, с. 198].

Дискусія у цьому разі підсилюється твердженнями окремих науковців, які зазначають, що подарунок, який особа одержує у зв'язку із здійсненням нею діяльності, пов'язаною з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, потрібно кваліфікувати як одержання неправомірної вигоди за відповідними статтями Кримінального кодексу України [3, с. 49; 4, с. 65–66; 5, с. 51].

З огляду на зазначене, потрібно наголосити, що українське антикорупційне законодавство ще далеко від ідеалу. Аналіз законодавства України, а також теоретичних напрацювань, зважаючи на задекларовану тему статті, дає підстави для виокремлення низки проблемних аспектів, пов'язаних із порушенням установлених законом обмежень щодо одержання подарунків.

Насамперед дискусії виникають щодо розмежування у цьому разі таких понять, як «подарунок» і «неправомірна вигода», а отже й розмежування складів правопорушення, передбаченого ст. 172⁵ КУпАП та ст. 368 КК України, і, відповідно, всіх складів злочинів, предметом яких є неправомірна вигода.

Очевидно, що для вирішення вказаної проблеми потрібно виходити з положень Закону України «Про запобігання корупції» та КК України, оскільки саме у них є законодавче тлумачення цих понять.

Так, у Законі України «Про запобігання корупції» визначено, що подарунок – це гро-

шові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової. Під неправомірною вигодою натомість у цьому Законі пропонується розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Таке ж визначення неправомірної вигоди задекларовано у примітці до ст. 364¹ КК України.

Теорія адміністративного та кримінального права у визначенні цих понять очевидно ґрунтується на положеннях законодавства України, тому істотних відмінностей у визначенні їх змісту між законодавчими та теоретичними положеннями немає. Так, наприклад, учені під подарунком пропонують розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають (одержують) безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової [6, с. 25].

Отже, на підставі зазначеного вбачається, що вказані поняття мають і спільні, і відмінні ознаки.

2. Спільні та відмінні ознаки понять «подарунок» і «неправомірна вигода»

Спільним для предмета подарунка та неправомірної вигоди є одержання і матеріально визначених, і речей, які не мають грошового еквіваленту та матеріального відображення. Ознакою, що відділяє подарунок від неправомірної вигоди, є «без законних на те підстав» для одержання неправомірної вигоди та «безоплатність та одержання/дарування за ціною, нижчою від мінімальної ринкової». Саме остання частина дефініції подарунка свідчить про його вартісні характеристики [2, с. 199].

Як зазначають окремі автори предмети подарунка та неправомірної вигоди є схожими за своєю правовою природою і мають спільні риси, відповідно, відмежування понять здійснюється на підставі законодавчого визначення та аналізу юридичних складів злочинів і правопорушень, предметом яких є речі майнового та немайнового характеру [2, с. 198].

Натомість відмінність між ними, на думку науковців, полягає в тому, що неправомірна вигода пов'язана із виконанням службовою особою або навпаки невиконанням нею своїх службових обов'язків без одержання такої вигоди.

Тому, на думку окремих учених, подарунки можуть розглядатися, зокрема як неправомірна вигода.

Так, на О. Гладун і К. Годуєва вважають, що подарунки є різновидом неправомірної вигоди за умови їх надання, а відповідно, й отримання з певною умовою (метою) чи під час виконання службових повноважень [7, с. 33].

Як вказують у науковій літературі, згідно з положеннями антикорупційного законодавства, подарунок здійснюється саме з метою вчинення діянь, ухвалення рішень, вирішення проблемних питань в інтересах дарувальника, а отже ці відносини не належать до цивільно-правових [6, с. 26].

Досліджуючи цей аспект, Р. Максимович зазначає, що для наявності корупційного правопорушення має бути встановлений зв'язок між одержанням подарунка і виконанням особою, яка його одержала, функцій держави або місцевого самоврядування. У разі, якщо такий зв'язок у конкретному випадку не доведено або встановлено, що таке одержання відбулося не у зв'язку з виконанням особою функцій держави або органів місцевого самоврядування, то особа не підлягає юридичній відповідальності [8, с. 118; 119].

Однак, у розумінні науковців лише метою розмежування між цими поняттями не вичерпується, оскільки інші дослідники зазначають, що при розмежуванні цих діянь потрібно враховувати таку категорію, як суспільна небезпека, яка характерна виключно для злочинів.

Так, В. Киричко стверджує, що у визначенні адміністративного правопорушення, наведеному в ст. 9 КУпАП, про істотну шкоду та суспільну небезпечність діяння не йдеться, що вказує не лише на формальну відмінність законодавчих визначень злочину і адміністративного правопорушення, а й на відмінність соціальних властивостей діянь, які визнаються такими правопорушеннями. Виходячи з цих положень, на його думку, при вирішенні цієї проблеми насамперед потрібно враховувати відмінність між діяннями, які визнаються корупційними (до них належить одержання спеціальним суб'єктом неправомірної вигоди), і діяннями, які пов'язані з корупцією (зокрема порушенням обмежень щодо одержання подарунків) [1, с. 91].

Окрім того, з урахуванням положень Закону України «Про запобігання корупції» вчені щодо ознаки, яка розмежує подарунок і неправомірну вигоду, зазначають, що першому поняттю не притаманні ознаки корупції, оскільки аналізоване правопорушення належить до тих, які пов'язані з корупцією, водночас корупційними за своїм характером не є.

Так, науковці зауважують, що відсутність ознак корупції означає, що той, хто дає подарунок, діє не з метою схилити спеціального

суб'єкта до протиправного використання наданих йому службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Відсутність такої мети і незаконного інтересу вказує на відсутність суспільної небезпечності в діях обох сторін [1, с. 91].

Окрім того, науковці зауважують й на суб'єкт цих правопорушень, який теж певним чином може бути розмежувальною ознакою цих понять.

Наприклад, окремі автори вказують, що за наявності всіх ознак адміністративного правопорушення адміністративну відповідальність за ст. 172⁵ КУпАП у таких випадках несе лише спеціальний суб'єкт, на якого поширюються обмеження щодо одержання подарунків, передбачені ст. 23 Закону, а той, хто дає подарунок, взагалі не підлягає юридичній відповідальності. Отже, подарунок за таких обставин не може визнаватися неправомірною вигодою за будь-яких умов, а сторони не можуть підлягати кримінальній відповідальності [1, с. 92].

Розмежувальною ознакою при визначенні змісту подарунка та неправомірної вигоди може бути й предмет цих правопорушень.

Так, наприклад, М. Мельник поняття неправомірної вигоди визначив виключно як предмети матеріального світу, а саме: незаконну винагороду матеріального характеру (майно (гроші, матеріальні цінності та інші речі), право на майно (документи, які надають право отримати майно, користуватися ним або вимагати виконання зобов'язань тощо), будь-які дії майнового характеру (передача майнових вигод, відмова від них, відмова від прав на майно, безоплатне надання послуг, санаторних чи туристичних путівок, проведення будівельних чи ремонтних робіт тощо) [9, с. 1074].

Переважно науковці, які аналізують зміст указаних понять, підходять до цього вибірково і вказують лише на окремі розмежувальні ознаки. Натомість окремі автори намагаються підійти до вирішення вказаної проблеми комплексно.

На думку деяких науковців, для правильного практичного вирішення питання про відмежування порушення обмежень щодо подарунків (ст. 172⁵ КУпАП) від корупційних правопорушень, предметом яких є неправомірна вигода (зокрема, передбачених ст.ст. 354, 368, 368³, 368⁴, 369 КК України), важливо також враховувати, що: 1) поняття неправомірної вигоди і подарунка визначені в ст. 1 Закону України від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII по-різному, причому перше є більш широким за своїм змістом; 2) поняття подарунка жодним чином не пов'язано із вчиненням обдарованою особою протиправного діяння; воно взагалі не має зв'язку із

здійсненню діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування, або має зв'язок із правомірними діями, вчинюваними на виконання таких функцій; 3) обмеження щодо одержання подарунків, передбачені ст. 23 Закону, не поширюються на осіб, зазначених у п. 3 ч. 1 ст. 3 Закону, тобто на службових осіб юридичних осіб приватного права та осіб, які не є службовими [1, с. 92].

Іншими вченими зазначається, що відмежування дефініцій подарунків і неправомірна вигода повинно проходити через декілька аспектів:

– встановлений розмір допустимого подарунка становить одна мінімальна заробітна плата, встановлена на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не має перевищувати два прожиткові мінімуми, встановлені для працездатної особи на 1 січня поточного року. Неправомірна вигода немає чітко визначеного розміру;

– передача подарунка відбувається безкоштовно або ж за ціною, нижчою за ринкову, тоді передача неправомірної вигоди відбувається за умови відсутності законних на те підстав;

– прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди у різних її варіаціях має виключно корисливий мотив, а одержання подарунка може розцінюватися за певних обставин як загально визнане уявлення про гостинність, що підлягає встановленню в судовому порядку [2, с. 201].

У цьому аспекті, на думку О. Дудорова, вирішуючи питання про розмежування деліктів, передбачених ст. 368 КК України і ст. 172⁵ КУпАП, слід передусім мати на увазі, що з диспозиції ч. 1 ст. 368 КК України випливає нерозривний зв'язок між одержанням неправомірної вигоди, прийняттям її пропозиції (обіцянки) і проханням надати неправомірну вигоду, з одного боку, і виконанням (невиконанням) службовою особою дій з використанням свого службового становища, з іншого. Відсутність такого зв'язку виключає наявність складу цього корупційного злочину. Водночас, зазначає він, із погляду кваліфікації вчиненого за ст. 368 КК України не має значення: по-перше, чи була неправомірна вигода запропонована, обіцяна, одержана або прохання про її надання висловлено до або після вчинення (невчинення) службовою особою обумовлених такою вигодою дій з використанням службового становища; по-друге, чи було заздалегідь обумовлено одержання неправомірної вигоди; по-третє, чи вчинила службова особа дії (бездіяльність) в інтересах того, хто пропонує, обіцяє

чи надає неправомірну вигоду, або в інтересах третьої особи й чи збиралася вона їх вчиняти [10, с. 86].

Як слушно вказує цей науковець, відмежовуючи склад правопорушення, передбаченого ст. 172⁵ КУпАП, від складу злочину, описаного в ст. 368 КК України, слід, зокрема, виходити з того, що: по-перше, у згаданій статті КУпАП ідеться про порушення певних обмежень, але не заборон; по-друге, п. 1 ч. 1 ст. 23 Закону від 14 жовтня 2014 р., хоч і має назву «Обмеження щодо одержання подарунків», забороняє особам, зазначеним у пп. 1, 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону (це зокрема «публічні» службові особи, спроможні нести відповідальність за ст. 368 КК України), безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб через здійснення такими особами діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави або місцевого самоврядування. Виходить, що, на відміну від того, хто вчиняє злочин (ст. 368 КК України), особа, котра скоює адміністративний проступок (ст. 172⁵ КУпАП), одержує подарунок не «у зв'язку», тобто не за виконання (невиконання) в інтересах певної особи дії з використанням службового становища, а, умовно кажучи, просто так, порушує водночас приписи антикорупційного законодавства [10, с. 89].

Подібним чином розмірковує і К. Бугайчук, який зазначає, що різниця між цими діями полягає в такому: 1) дарунок завжди має матеріальне вираження, а неправомірна вигода може мати нематеріальний зміст; 2) злочин, визначений у ст. 368 КК України, є закінченим за наявності двох обов'язкових умов – реалізація службових повноважень в інтересах інших осіб і отримання вигоди за це. Для адміністративного порушення, передбаченого ст. 172⁵ КУпАП, достатнім є факт одержання подарунка (пожертви), а виконання/невиконання дій в інтересах дарувальника не має значення; одержання неправомірної вигоди завжди пов'язане з необхідністю використання особою свого службового становища. А одержання подарунка не завжди пов'язане з виконанням повноважень. Наприклад, адміністративним правопорушенням є отримання подарунка від підлеглих службовців, незалежно від мети цих дій; 3) ст. 172⁵ КУпАП визначено граничну вартість подарунків, встановлену на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки; 4) натомість для неправомірної вигоди не потрібна наявність зв'язку між дарувальником та одержувачем, а також не потрібна наявність певних обставин, які б вказували на корупційний характер дії.

мірної вигоди такої вартості не встановлено, тому перевищення зазначеної вище суми може бути кваліфіковано за ст. 368 КК України за наявності доведеного факту вчинення чи невчинення службовою особою в інтересах того, хто дарує, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища [6, с. 31–32].

3. Практичні аспекти застосування положень ст. 172⁵ КУпАП

Наступна проблема, пов'язана із відповідальністю за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунка, спричинена не вельми ефективними показниками практичного застосування положень вказаної статті КУпАП, що теж є підтвердженням її доцільності.

Так, проблема визначення змісту ст. 172⁵ КУпАП, а також її ефективності, певним чином засвідчена й практикою застосування цієї норми. Так, порівняно з іншими правопорушеннями показники щодо складених протоколів, які скеровані до суду НАЗК за ст. 172⁵ КУпАП, становлять лише 1,2%, натомість, наприклад, за ст. 172⁷ КУпАП таких протоколів понад 74%, за ст. 172⁶ КУпАП – близько 22%, за ст. 172⁴ – 2,8% [11].

Звісно пов'язувати цей аспект виключно з якістю закону не виправдано. І не безпідставно окремі автори зауважують на інші причини виникнення такої ситуації. Так, на думку С. Рошупкіна, найнижчий показник питомої ваги протоколів припадає саме на правопорушення, пов'язане з обмеженням щодо одержання подарунка, а це може бути пов'язано з: 1) низьким рівнем виявлення та документування такого правопорушення; 2) неефективною роботою уповноважених органів з питань протидії та запобігання корупції – Національної поліції, органів прокуратури, Національного агентства з питань запобігання корупції; 3) низьким рівнем правозастосовної практики та праворозуміння тощо [2, с. 197].

4. Передбачені законодавством винятки щодо відповідальності за одержання подарунків

Як відомо, законодавець не запровадив повну заборону на одержання подарунка, що теж викликає неабиякі запитання, оскільки використання як винятку поняття «загальне уявлення про гостинність», визначення невідомо на якій підставі мінімальної суми в один прожитковий мінімум тощо не сприяє однозначності у правозастосуванні.

Так, ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» визначає, що особам, зазначеним у пп. 1, 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону, забороняється безпосередньо або через інших осіб

вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи.

У згаданому аспекті Закон визначає, що такі особи можуть приймати подарунки, які відповідають загально визначеним уявленням про гостинність, крім випадків, передбачених частиною першою цієї статті, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одночасно, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки.

Також визначено, що передбачене цією частиною обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси.

У наукових публікаціях також зауважують на те, що наявність таких винятків у законодавстві пояснюється тим, що обмеження для осіб під час проходження держаної служби або служби в органах місцевого самоврядування повинні бути пропорційними. Факт перебування на службі не повинен ставати причиною для перешкод в отриманні подарунків від своїх родичів (наприклад, під час привітання з днем народження, одруження, народження дитини тощо) або участі в розіграші призів тощо [6, с. 29].

Проте, не вельми обґрунтованим видається використання законодавцем явно не правових понять, зміст яких можна трактувати довільно.

Висновки

З огляду на викладене, можна констатувати, що регламентація відповідальності за порушення встановлених законом обмеження щодо одержання подарунка не позбавлена проблем і теоретичного, і практичного характеру.

Потрібно зазначити, що проблеми адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків спричинені декількома аспектами: по-перше, складністю розмежування понять «подарунок» і «неправомірна вигода», оскільки, попри окремі розмежувальні ознаки, вказані поняття характеризуються низь-

кою спільних ознак; по-друге, перша з вказаних проблем спричиняє не повне розуміння змісту розглянутих понять, а отже й норми загалом, правозастосовувачами; по-третє, не вельми ефективні показники практичного застосування положень вказаної статті КУпАП також є відповідним негативним критерієм, який свідчить про недосконалість антикорупційного законодавства України тощо.

Ураховуючи складність визначення змісту окремих ознак складу цього правопорушення, а також наявність проблем у його розмежуванні із іншими протиправними діяннями, вбачається доцільність у подальших, більш ґрунтовних дослідженнях згаданих аспектів, що дасть змогу більшою мірою адаптувати положення антикорупційного законодавства до сучасних вимог, а також підвищити його якість.

Список використаних джерел

1. Киричко В. М. Про ключове значення категорії суспільної небезпечності для вирішення питань про співвідношення неправомірної вигоди і подарунка і відповідальності за порушення заборон щодо них. Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції : зб. тез доп. V Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 31 берез. 2017 р.). МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ ; Кримінол. асоц. України. Х. : ХНУВС. 2017. С. 91–92.
2. Рошупкі С. Співвідношення понять «одержання подарунку» та «неправомірна вигода». *Підприємництво, господарство і право*. 2019. Вип. 8. С. 197–202.
3. Настільна книга детектива, прокурора, судді: коментар антикорупційного законодавства / М. І. Хавронюк, О. О. Дудоров, Д. О. Калмыков та ін. ; за ред. М. І. Хавронюка. К. : Дакор, 2016. 496 с.
4. Мозгова В., Ольшанецький І. Порушення антикорупційних обмежень щодо одержання подарунків: питання кваліфікації. *Вісник прокуратури*. 2016. № 11. С. 64–68.
5. Ярмиш Н. Про співвідношення одержання неправомірної вигоди з одержанням забороненого подарунка. *Вісник прокуратури*. 2016. № 6. С. 48–54.
6. Бугайчук К. Л., Безпалова О. І., Джафарова О. В., Іванцов В. О., Шатрава С. О. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані із корупцією : практич. посібник. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2016. 100 с.
7. Гладун О., Годуєва К. Запобігання корупції шляхом встановлення обмежень щодо одержання подарунків. *Вісник національної академії прокуратури України*. 2017. № 1 (47). С. 32–38.
8. Максимович Р. Л. Коментар до Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції». Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 280 с.
9. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. 9-ге вид., перероб. та допов. К. : Юридична думка, 2012. 1313 с.
10. Дудоров О. О. Про розмежування злочину, передбаченого статтею 368 Кримінального кодексу України, і проступку, передбаченого статтею 172⁵ Кодексу України про адміністративні правопорушення. *Вісник ЛДУВС ім. Дідоренка*. 2017. № 2 (78). С. 84–99.
11. Моніторинговий звіт щодо реалізації Національним агентством з питань запобігання корупції у 2016–2018 роках адміністративно-юрисдикційної функції в частині протидії адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією (станом на 1 червня 2018 року). URL: http://pravo.org.ua/img/books/files/1531464560dudorov_nazk_report.pdf

References

1. Kyrychko, V. M. (2017). Pro kliuchove znachennia katehorii suspilnoi nebezpechnosti dlia vyrishennia pytan pro spivvidnoshennia nepravomirnoi vygody i podarunka i vidpovidalnosti za porushennia zaboron shchodo nykh [About key importance of the public danger category for addressing the issue of the ratio of wrongful benefit and gift and liability for violating prohibitions on them]. *Kryminalno-pravovi ta krymiholohichni zasady protydii koruptsii : zbirnyk tez dopovidei. V Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Kharkiv, 31 berez. 2017 p.), 91–92 [in Ukr.].
2. Roshchupki, S. (2019). Spivvidnoshennia poniat «oderzhannia podarunku» ta «nepravomirna vygoda» [Correlation of the concepts of «receiving a gift» and «wrongful benefit»]. *Pidpyemnytstvo, gospodarstvo i pravo*, 8, 197–202 [in Ukr.].
3. Khavroniuk, M. I., Dudorov, O. O., & Kalmykov, D. O. ta in. (2016). *Nastilna knyga detektyva, prokurora, suddi: komentar antykoruptsiinogo zakonodavstva* [Deskbook of the detective, prosecutor, judge: a comment on anti-corruption legislation]. Kyiv. Dakor [in Ukr.].
4. Mozgova, V., & Olshanskyi, I. (2016). Porushennia antykoruptsiinykh obmezhen shchodo oderzhannia podarunkiv: pytannia kvalifikatsii [Violation of anti-corruption restrictions on gifts receiving: qualification issues]. *Visnyk prokuratury*, 11, 64–68 [in Ukr.].

5. Yarmysh, N. (2016). Pro spivvidnoshennia oderzhannia nepravomirnoi vygody z oderzhanniam zaboroneno podarunka [About correlation of wrongful benefit with the receipt of a forbidden gift]. *Visnyk prokuratury*, 6, 48–54 [in Ukr.].
6. Bugaichuk, K. L., Bezpalova, O. I., Dzhafarova, O. V., Ivantsov, V. O., & Shatrava S. O. (2016). Administratyvna vidpovidalnist za pravoporushennia poviazani iz koruptsiieiu: praktychnui posibnyk [Administrative liability for corruption-related offenses: practical guide]. Kharkiv : Kharkivskii natsionalnii universytet vnutrishnikh sprav [in Ukr.].
7. Gladun, O., & Goduieva, K. (2017). Zapobigannia koruptsii shliakhom vstanovlennia obmezhen shchodo oderzhannia podarunkiv [Preventing corruption by imposing restrictions on gifts receiving]. *Visnyk natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy*, 1 (47), 32–38 [in Ukr.].
8. Maksymovych, R. L. (2012). Komentar do Zakonu Ukrainy «Pro zasady zapobigannia ta protydii koruptsii» [Commentary on the Law of Ukraine «On the Principles of Prevention and Counteracting Corruption»]. Lviv : Lvivskii derzhavnii universytet vnutrishnikh sprav [in Ukr.].
9. Naukovo-praktychnyi komentar do Kryminalnogo kodeksu Ukrainy (2012). [Scientific and Practical Commentary to the Criminal Code of Ukraine] / za redaktsiieiu M. I. Melnyka, M. I. Khavroniuka. 9-te vydannia, pereroblene ta dopovnene. Kyiv : Yurydychna dumka [in Ukr.].
10. Dudorov, O. O. (2017). Pro rozmezhuvannia zlochynu, pered bachenogo statteiu 368 Kryminalnogo kodeksu Ukrainy, I prostupku, peredbachenogo statteiu 172⁵ Kodeksu Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [On the delimitation of the crime provided for in Article 368 of the Criminal Code of Ukraine and the misdemeanor provided for in Article 172⁵ of the Code of Administrative Offenses]. *Visnyk Luganskogo derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav imeni Didorenka*, 2 (78), 84–99 [in Ukr.].
11. Monitoryngovyi zvit shchodo realizatsii Natsionalnym agenstvom z pytan zapobigannia koruptsii u 2016–2018 rokakh administratyvno-iurydyktsiinoi funktsii v chastyni protydii administratyvnym pravoporushenniam, yakii poviazani z koruptsiieiu (stanom na 1 chervnia 2018 roku) [Monitoring Report on the Implementation by the National Anti-Corruption Agency of 2016–2018 of an Administrative Jurisdiction Function in Counteracting Administrative Corruption Related Offenses Related (as of June 1, 2018)]. Retrived from http://pravo.org.ua/img/books/files/1531464560dudorov_nazk_report.pdf [in Ukr.].

*Стаття: надійшла до редакції 05.03.2020
прийнята до друку 18.03.2020*

*The article: is received 05.03.2020
is accepted 18.03.2020*